

ISSN 1814-4764

9 771814 476008

КОРМОВА БАЗА

ЦІЛЮЩІ ЯГІДНІ ДЕРЕВА ТА КУЩІ – МЕДОНОСИ І ПИЛКОНОСИ

З ДЕНДРОПАРКУ ДОКТОРА А. І. ПОТОПАЛЬСЬКОГО «ПЕРЕМОГА»

НЕПОБОРНА ОЗДОРОВЧА СИЛА РОСЛИН РОДИНИ ТРОЯНДОВІ, РОЗОВІ, ШИПШИНОВІ (ROSACEAE)

ТРОЯНДА АБО ШИПШИНА ЗМОРШКУВАТА (ROSA RUGOSE)

Продовжуємо цикл публікацій про цілющі рослини – медоноси і пилконоси для нашого улюбленого читача з бажанням повернути його увагу до невичерпного багатства і лікувальної сили Природи, про яке бджолярі знають не за чутками, а за досвідом багатовікового спілкування з Божими комахами – бджолами. Їм, як нікому з інших професійно відомо, що мед, зібраний з лікарських рослин, несе в собі і лікувальні особливості рослини, перероблені бджолами у чудопродукти – мед, пергу, пилок, маточне і трутнєве молочко, забрус. Вдумлива і спостережлива людина бачить неабияку красу довкілля, створеного премудро, за задумом Творця, бачить і відчуває енергію гармонії і любові, яку випромінюють рослини у навколишнє середовище і дарують людині. Той, хто читав Біблію, пам'ятає створення гармонійного Божественного світу: «І сказав Бог: нехай вирощує земля зелень, траву, що сіє насіння за

[родом і за подобою своєю, і] дерево плідне, що приносить за родом своїм плід, у якому насіння його на землі. І стало так. І виростила земля зелень, траву..., і дерево... І побачив Бог, що це добре. І був вечір, і був ранок: день третій...» (Бут.1.11-13) [1]. Також згадаємо і звернення Бога до людини із старозавітної книги Буття у шостий день творіння Його величного задуму: «... ось, Я дав вам усяку траву, що сіє насіння, яка є на всій землі, і всяке дерево, яке має плід, що сіє насіння; – вам це буде в їжу; а всім звірам земним, і всім птахам небесним, і всякому на землі, в якому душа жива, дав Я всю зелень трав'яну в їжу...» (Бут.1.29-30) [1]. Віддавна древнє бачення лісів асоціювалося з Храмом, люди розмовляли з деревами і рослинами, просили у них допомоги в лікуванні, та пробачення за зрубане по необхідності дерево. Древні вбачали в рослинному світі найчистіші створіння Творця, що наповнені найчистішими енергі-

ями. Так і казали, що «якщо погано тобі, прийди до лісу і в кожному створінні Божому: дереві, травинці, квітці, птасі, побачиш любов Божу до тебе, премудрість і умиротворіння». Колись дітям знання передавалися батьками, а пізніше з народним досвідом використання рослин знайомили у прицерковних школах.

Дендропарк «Перемога», як назвав його журналіст Є. Колодійчук, «Перлина в незавершеній оправі», засаджений багатьма рослинами, відомими нам і малопоширеними. Багатство цієї «Перлини» для кожного відвідувача стає несподіванкою, а екскурсія зарослими доріжками – повністю відключає від проблем буття, переключаючи на філософські думки, внутрішній спокій і гармонію. Повернувшись з дендропарку додому, кожний бачить зміни у своєму стані, як на фізичному рівні, так і духовному – навіть ті рослинні фітонциди, що грають у лісовому оркестрі свою партію, непомітно для людини черз

рецептори нюху знімають відчуття болю чи втоми, переживань і тривоги. Щебетання птахів – найпрекрасніша мелодія у Всесвіті, яка нагадує про райські обителі і лікує психічні та душевні розлади. Вона недаремно визнана у медицині під назвою «орнітотерапія». Птахи теж беруть участь у сотворінні дендропарку – ними розповсюджено багато рослин, наприклад ірга, горобина звичайна і чорноплідна... То в одному, то в іншому місці дендропарку бачимо «прибульців», які пристосувалися на голому пісочку і розрослися у розлогі кущі і дерева. Та і з недавньої історії відомо: покинуті садиби, фабрики, заводські будівлі за кілька років заростали зеленими задоволеними «гостями», як в казці про сплячу красуню – старовинний замок із зачарованими мешканцями закривали непроникною стіною чагарники і сто років зберігали спокій сну красуні і її оточення.

Продовжуємо свою екскурсію по дендропарку і... "знайомимось" з чудовим великим кущем, заліплений темно-рожевими великими квітами з радісними бджолами, що купаються в пилку квітів, як маленькі ельфи. Це **троянда або шипшина зморшкувата, або роза-ругоза**. Авторські різновиди цієї рослини швидко розмножились, зайняли великі території у вигляді куртин, і дають всім відвідувачам цілющі пелюстки та круглі плоди-яблучка. А захоплені господині з задоволенням переводять їх у варення, джеми, наливки, сидри, та при браку часу – у висушені цілющі фіточаї. Посаджені майже півстоліття тому кілька цих гарних кущиків перетворилися в продуктивні плантації лікувальної сировини для зацікавлених. Але, на жаль, ні краса, ні можливість оздоровлення не приваблюють ні теперішніх школярів, які в недалекому минулому були захоплені і допитливими юннатами, ні дорослих, виснажених непевністю у сучасному

і майбутньому, зневірою в своїх можливостях і в керівниках різних рівнів.

Повертаючись в історичне минуле, варто згадати про особливу популярність троянди і її дикої родички шипшини у християн, які шанують її поряд з любимою квіткою Божої Матері – білою лілією. У всіх народів світу шипшину згадують в казках, легендах, піснях, як квітку закоханих, особливо у наших предків праукраїнців-русичів. Для них вона була символом чеснот, вірності, цнотливості, цілющої сили та непоборності роду і народу. Квітучий кущ справедливо порівнюють із шлюбним вбранням нареченої. Багатьом нашим співвітчизникам з дитинства відома казка німецьких науковців і казкарів, братів Грімм – «Шипшинка» (інша назва казки «Спляча красуня»).

Наша улюблена **ТРОЯНДА ЗМОРШКУВАТА (Шипшина зморшкувата, роза-ругоза, Rosa rugosa, див. фото на стор. 29)** – це середньої висоти (80–150 см) листопадний кущ родини розових. Має стебла товсті, прямостоячі, міцні; гілки шерстисті і з щільним прямими колючками, різними за розміром. Листки великі, сильно зморшкуваті, перисті (5–9 листочків), еліптичні – верхня поверхня листків блискуча і безволоса, нижня – жорстка. По краю листки гострозубчасті. Верхівка листа або округло-тупа, або трохи загострена. Великі квітки темно-рожевого кольору (до 7 см у діаметрі) на міцних квітконосних пагонах – поодинокі або в мало-квіткових групах по 2–3 штуки. Квітконосні пагони густо вкриті різнотипними опушеними шипами, волосками і дрібними залозистими щетинками. Пелюстки 5 штук – подвійні, налягають один на одного. Чашолистків п'ять – листовидні з верхівками хвостато-загостреними, після цвітіння спрямовані вгору і залишаються піднятими над поверхнею стиглого плода. Плід темно-червоний кулястий, 2–2,5 см у діаметрі,

авторські різновиди відрізняються гроновидністю, гладкістю та опушеністю плодів.

Рослини в дендропарку «Перемога» с. Ходаки починають цвісти у червні, і навіть в кінці серпня-вересня на великих кущах можна помітити серед сформованих почервонілих яблужок-плодів ще поодинокі великі квіти рози-ругози. Весь період її цвітіння з червня до приморозків нею цікавляться бджоли і знавці природних ліків. Тому ми постійно рекомендуємо цю рослину використовувати при формуванні «килима пасічника» на межах його території, запобігаючи активному розростанню кореневої порослі.

Поширення. Троянда зморшкувата росте на Далекому Сході, в Китаї, Японії, Європі, Північній Америці, Великій Британії. Як бачимо, ареал її поширення досить великий, і в нашому дендропарку роза-ругоза пристосувалась на голому пісочку, з царським величчям самовпевненої красуні, захоплюючи території. В Україні троянду зморшкувату та її родичку шипшину яблуневу культивують як рослину декоративну й лікарську, росте майже по всій території країни. В дендропарку, на жаль, через брак догляду, їх буйні кущі розрослися у здичавілі шикарні зарості.

Заготівля і зберігання. З лікувальною метою використовують квіти, листя і коріння шипшини, але найвідоміше для всіх – плоди. Плоди збирають у період повної зрілості до приморозків. Збирають їх обережно, вручну, у щільних брезентових чи інших рукавицях, безпосередньо з куща, тільки цілі яскраво-червоні і незіпсовані. Після збору плоди треба негайно сушити або переробляти на мармелади, джеми, варення, кваси, компоти, кисілі тощо, після миття і очищення їх від насіння. Для виготовлення варення і джемів почищені плоди перемелюють, змішують з цукром. Простіша заготівля плодів шипшини

про запас – це їх сушіння. Висушують їх в духових шафах при відчинених дверцятах, або плодово-овочевих сушарках при температурі 70–90 °С. Якщо сушка відбувається в добре нагрітих печах, на залізних листах або сітках, треба трохи відкрити заслінку печі для витягування вологи. В печі для сушіння найбільшої кількості ягід, сітки з ягодами ставлять на цеглинах у 2–3 ряди, але при цьому треба стежити, щоб повітря мало вільний доступ до всіх ягід. Сухі ягоди шипшини оранжево-червоні з кислувато-солодким смаком, не мають запаху.

Квіти і листя збирають у період цвітіння, висушують у добре вентиляційованих приміщеннях або на повітрі, а в південних районах – на сонці. З пелюсток квітів роблять високоароматні вина, варять варення, роблять трояндову воду, лікери й наливки по відповідним технологіям зберігання виготовленого виробу. Коріння викопують глибокою осінню, очищають від землі, висушують на повітрі. Сухі плоди зберігають 2 роки. Строк придатності квітів – 1 рік, коріння – 2 роки. Але при правильному зберіганні в сухій герметичній тарі ці заготовки можна використовувати протягом більш тривалого періоду часу.

Хімічний склад. Плоди шипшини містять аскорбінову кислоту (до 17% на суху речовину), каротин (0,7–8 мг%), вітаміни В₁, В₂, РР, К, пантотенову кислоту, флавоноїди (гіперозид, астрагалін, кверцитрин, кемпферол та ін.), фенолокислоти, пектинові речовини (1,8–3,7%), цукри (0,9–8,1%), органічні кислоти (0,9–3,7%), солі заліза, марганцю, фосфору, магнію, кальцію (<http://lektravy.inf.ua/base/478.htm>). До речі, важливо враховувати, що плоди різних видів шипшин близькі за хімічним складом, але відрізняються співвідношенням компонентів. Високовітамінними вважаються шипшина зморшкувата або наша

улюблениця троянда зморшкувата, шипшина даурська, корична, іглиста. Ознака, за якою відзначають ступінь вітамінності плодів шипшини – на верхівці плоду жорсткі чашолистки повинні стояти торчком, а якщо вони притискаються до стінок плоду або спущені вниз – вітаміну С в них мало. Ще один цікавий факт, який зустрічається в літературі про високовітамінні сорти шипшини – в них вміст вітаміну С в середньому 650мг%, що в 6–13 разів більше, ніж встановлена добова норма споживання, і в 10 разів більше, ніж вміщують овочі повсякденного попиту. Плоди можуть накопичувати навіть близько 20000–30000мг% вітаміну С, чим перевищують його вміст у плодах смородини і лимонів. І ще один корисний для нашого читача факт: у висушених плодах шипшини вітамін С майже не руйнується через відсутність ферменту аскорбіноксидази, яка руйнує цей вітамін при переробці і сушці, тому **сухі плоди шипшини можна назвати високовітамінним концентратом вітаміну С**. Враховуючи складнощі при заготовці і зберіганні, особливо в умовах війни і пандемії, досвід старожилів, які мали завжди під рукою все необхідне для виживання родини, наполегливо рекомендую (!), як лікар, зробити запаси для здоров'я найцінніших лікарських рослин.

В дендропарку «Перемога» як **напій збереження молодості і здоров'я** квіти троянди і шипшини, як і всюди на Поліссі, використовують в комплексі «Квітучої природи». Для цього в трилітрову скляну банку від початку цвітіння ранніх рослин до пізньої осені складають без певної пропорції квіти їстівних і лікувальних навколишніх рослин, чергуючи і перекладаючи їх 2–3 см меду, і щільно притискуючи. Банку зберігають в темноті і в холодному місці, а після заповнення щільно закривають. Восени і взимку п'ють омоло-

джуючий чай, використовуючи перемішаний дерев'яною ложкою вміст банки в пропорції 1 столова ложка на склянку окропу. Настояють 10–15 хвилин. Найкращі результати спостерігаються в поєднанні такого напою з нашим авторським напоєм **«Молодість»**. Для постійного сезонного використання цілющої сили об'єднаних квітів трав'янистих рослин, кущів і дерев їх сушать і готують **напої з медом**, або самостійно з розрахунку 1 столова ложка квітів на 0,5 л окропу, настоюють 20–30 хвилин і п'ють по 1–2 склянки перед вживанням їжі. Квіти можна запарювати в термосі на ніч. П'ють такий цілющий чай впродовж 1–1,5 місяця або нерегулярно – за потреби.

Фармакологічні властивості і використання. Давно відомо, що люди, які систематично вживають настої шипшини, рідше хворіють, краще себе почувають та мають відмінну працездатність. Відомий всім (людям старшого віку) з дитинства сироп із водного згущеного екстракту плодів шипшини – холосас, раніше (у радянські часи) лікарі призначали при холециститі, гепатиті і як полівітамінний засіб для активізації ослабленого імунітету.

Плоди шипшини виявляють протицинготну, антисклеротичну і протизапальну дію, активізують ферментні системи і окислювально-відновлювальні процеси в організмі, сприятливо впливають на вуглеводний і жировий обмін, посилюють синтез гормонів і регенерацію тканин, стимулюють опірність організму до несприятливих факторів довкілля, посилюють секрецію жовчі, підвищують діурез. Водними настоями плодів, пелюсток і коріння омивали рани для їх загоєння і запобігання гангрені, що важливо в умовах воєнного часу. **Плоди шипшини використовують для профілактики і лікування гіпо- і авітамінозів С і Р, при гострих і хронічних інфекціях, при ате-**

росклерозі, нефритах, гострих і хронічних захворюваннях печінки, кишківника, при виразковій хворобі, геморагічних діатезах, гемофілії, кровотечах (легеневих, маткових), при передозуванні антикоагулянтів, гіпертиреозі і недостатності надниркових залоз, травматичному шоку. Добрий терапевтичний ефект одержують при пневмонії, бронхопневмонії, бронхоектазах, у випадку бронхіальної астми. Унікальні спостереження описані при лікуванні важких захворювань очей (геморагічний ретиніт, хоріоїдит, кроволив у скловидне тіло). Як **жовчогінний засіб** шипшину використовують для лікування хронічного гепатиту, холециститу, холангіту. Із насіння шипшини виготовляють олію (*Oleum Rosae*), яку використовують як зовнішній засіб для лікування ран, в стоматологічній практиці (гінгівіти, стоматити), при тріщинах сосків, пролежнях, трофічних виразках гомілки, дерматозах, а у вигляді мікроклізм і ректальних свічок разом з олією кавбуза Здоров'яга «Кавбузол» – при неспецифічному виразковому коліті та при глисних інвазіях. Важко взагалі згадати хвороби, від яких шипшина зморшкувата була б безсила. Мішель де Нострадам (Нострадамус), всесвітньо відомий французький лікар-провидець XVI століття використовував рослинні препарати і настоянки в лікуванні важких форм чуми і зокрема кульки з пелюсток троянди і шипшини, рятуючи інфікованих від вірної смерті. В маски для індивідуального захисту від мікроорганізмів-збудників хвороби чумної палички (в той час називали міазмами), закладалися квіти, трави та прянощі, серед яких були пелюстки троянд та шипшин, розмарину, ладану, лавру тощо.

Відомо що у 19 столітті шипшину називали свороборіною ягодою, на заготівлю за нею відправлялися цілі артілі, і вже в ті часи нею успішно

лікували: патокою шипшини і настоями – пораниених у боях і хворих інфекційними хворобами (скарлатиною, дифтерією, пневмонією, коклюшем, туберкульозом та ін), олією з насіння – застуду, виразки і опіки, пелюстками квітів – цингу, відваром коріння (в'яжуча і закріплююча дія) – хвороби шлунково-кишкового тракту.

Лікарські форми і застосування. ВНУТРІШНЬО – настій плодів (10 г, або 1 столову ложку сировини на 200 мл окропу і настояти краще в термосі протягом 24 годин) по півсклянки 2–3 рази на день до їжі; холоцас (*Cholosas*) по 1 чайній ложці 2–3 рази на день, дітям – по чверті чайної ложки 2–3 рази на день.

При катарі шлунка зі зниженою кислотністю застосовують настій з 3 столових ложок плодів шипшини на 1 л води і вживають по 1/2 склянки 3 рази на день.

При каменях у нирках, сечовому міхурі, болях у серці, як в'яжуче при проносах заливають 2 столові ложки подрібненого коріння 2 склянками води, кип'ятять приблизно 15 хвилин, настоюють 2 години і проціджують. Вживають по 1/2 склянки 3 рази на день до прийому їжі.

Олія з плодів шипшини має такі ж самі цінні властивості й застосовується для зовнішнього та внутрішнього лікування. Олію готують так: насіння вибирають з плодів, просушують їх, розтирають в ступці, заливають прокип'яченою на водяній бані олією на 2–3 см вище за сировину розтертих плодів, ставлять на водяну баню і кип'ятять на малому вогні приблизно 2 години. Після цього суміш закривають і ставлять на 2 тижні в тепле місце. Далі суміш віджимають, зливають в скляну ємність, щільно закупорюють і ставлять ще на 2 тижні – тепер в холодильник. Далі відстояну від домішків олію переливають в іншу скляну ємність, закупорюють – олія готова до вживання.

Для профілактики гострих респіраторних захворювань та грипу рекомендується курсами по 3–4 тижні з перервами приймати такий збір: плоди шипшини – 100 г, листя кропиви, плоди горобини, плоди малини – по 50 г. Беруть 1 столову ложку збору настоюють у 300 мл окропу та п'ють теплим по 50 мл 3–6 разів на добу. Регулярне споживання такого напою значно підвищує імунітет, нормалізує обмін речовин, позитивно впливає на нервову систему, серце, легені, шлунково-кишковий тракт.

Для лікування екземи та дерматозу використовують **мазь із квітів шипшини**. Готують її із сухих або свіжих пелюсток, які варять 20–30 хвилин на водяній бані з додаванням меду в пропорції 1:1. Готова маса охолоджується та наноситься на уражені ділянки шкіри тричі на день на 10 хвилин.

Ефективну мазь проти екземи можна приготувати й іншим шляхом: 50–100 г сухого насіння шипшини промити теплою водою, висушити та залити по 100 г обліпихової олії та олії з насіння кавбуза – «Кавбузол», настояти 17 днів у темному місці. Процідити та змішати з 50 г квітового меду.

З квітів і плодів шипшини виробляють різноманітні косметичні засоби, які допомагають доглядати за шкірою обличчя і волоссям. Лосьйони та відвари з квітів тонізують і освіжають, маски з плодів шипшини пом'якшують і живлять вітамінами.

Важливо. Обов'язково при вживанні рослинних препаратів **слід робити перерву на 14–20 днів** для запобігання звикання організму людини і зменшення оздоровчо-лікувального ефекту. Також бажано в кожному індивідуальному випадку використання сильнодіючих рослин **радитися із спеціалістами (Вашим лікарем)**, якщо ж це неможливо – для перевірки реакції організму спробувати менші дози, уважно спостерігаючи за реак-

цією організму і самопочуттям.

При підвищеному артеріальному тиску не рекомендують вживати спиртові настоянки шипшини. При гіпотонії (зниженому артеріальному тиску) навпаки – спиртові настоянки з троянди зморшкуватої тонізують, особливо при застосуванні разом з ехінацеєю нашого авторського сорту «Поліська красуня». Для зниження артеріального тиску слід вживати тільки водні настої шипшини разом з квітами глоду, травою м'яти та коренем валеріани.

Маючи в господарстві плоди шипшини, а також шовковиці, глоду, ірги, барбарису, кизирису, магонії, калини, аронії, горобини, чорниці, ожини, малини бажано готувати з них **полівітамінні збори**, особливо для дітей і довголітніх членів родини. Недаремно ж останнім часом все більшої популярності набирає вираз: «Здоров'я трудящих – справа рук самих трудящих».

Післямова автора:

Стаття про шипшину або троянду зморшкувату (розу-ругозу) була написана на Пасхальному тижні 2023 року, коли наближалися пам'ятні поминальні дні наших спочилих родичів і дні Чорнобильської трагедії з жертвами так званого «мирного атому». Скільки пройшло часу від Чорнобильської катастрофи: на 2023 рік – 37 років. Покоління, що народилися після спорудження саркофагу над зруйнованим четвертим енергоблоком, майже не знають, яка вартість спасіння людства заплачена тільки однією Україною та всіма тими народами колишнього СРСР, хто ліквідував наслідки вибуху «мирного атома», скільки жертв серед ліквідаторів, яким зобов'язані вони своїм безтурботним життям. Для розуміння вартості сила вибуху з викидом в атмосферу смертельно небезпечних радіоактивних речовин дорівнювала 300-м Хіросімам (місто Хіросіма було зруйновано

повністю після вибуху ядерної бомби, скинутої з літака військово-повітряних сил Армії США 6 серпня 1945 року). Вже відходять в небуття самовіддані герої Чорнобиля і пам'ять про них стирається потроху з історії – тільки зона в радіусі 30 км навколо атомної станції досі залишається небезпечною для життя. До того ж, 2 квітня 2023 р. ми відсвяткували вперше нову для нас пам'ятну дату – 1-шу річницю з дня звільнення Київщини від загарбників, яких українці не чекали, не могли уявити собі навіть у страшному сні, що на них нападуть сусіди, з якими разом понад 300 років долали найважчі труднощі, особливо під час загарбницьких воєн. А скільки наших співвітчизників вже загинуло на фронтах нової війни і скільки ще загине, десятки тисяч скалічених юних продовжувачів роду нашого нескореного народу, мільйони вимушених внутрішніх і зовнішніх біженців-вигнанців з втратою десятків тисяч дітей, нащадків тепер уже відомої усій планеті багаторазової України. При новій війні наростають явища зруйнованого і сплюндрованого довкілля, культурної спадщини, об'єктів промисловості, сільського господарства, науки і охорони здоров'я... Далі на початку травня, всього через 2 тижня після пам'яті Чорнобильської трагедії, настає чергова пам'ятна дата переможного закінчення жорстокої, найбільш кривавої, з втратами мільйонів життів на фронті і в тилу, Другої світової війни 1941–1945 рр. – вже призабуту і непопулярну під час нинішньої найжорстокішої війни наших народів. Відійшли у вічність практично всі безпосередні учасники боїв з німецько-фашистськими загарбниками, що віроломно, без оголошення війни, вдосвіта, підступно напали у 1941 р. на мирну країну. Все менше залишається «дітей війни» 1941–1945 рр., до яких належить і автор цієї публікації. В зв'язку

з цим хочеться згадати з глибокою вдячністю і любов'ю всіх, хто відбудовував після Другої світової війни вщент зруйновану країну, її промисловість, відновлював сільське господарство, формував розвиток науки, культури і медицини, розпочинав відбудовувати православні святині. Серед них пригадую високоосвічених, воістину інтелігентних, цілеспрямованих моїх вчителів і колег, Людей з великої букви, корифеїв вітчизняної медичної науки, закоханих в свою професію та рідну Батьківщину – Україну, істинних патріотів, яким я зобов'язаний своїм становленням як лікаря і науковця з Станіславського медичного інституту (нині Івано-Франківського національного медичного університету): 1. **Федір Васильович Ковшар** – науковий керівник моєї дисертації, доктор медичних наук, професор, фармаколог, у роки війни 1941/45рр. – головний токсиколог одного з українських фронтів, декан медичного факультету і проректор з наукової роботи, 2. **Георгій Овксентійович Бабенко** – доктор медичних наук, професор, заслужений діяч науки України, колишній лікар партизанського загону, багаторічний ректор Станіславського медичного інституту, 3. **Микута Савич Думка** – професор кафедри іноземних мов, 4. **Євген Михайлович Нейко** – доктор медичних наук, академік Академії медичних наук України, в далеких 1963–1967 рр. мій колега по кафедрі патології фізіології, 5. **Сергій Аврамович Верхратський** – доктор медичних наук, професор, відомий хірург часів Великої вітчизняної війни, почесний член Республіканського товариства хірургів і істориків медицини, автор єдиної на ті часи монографії «Історія медицини України» та ще цілу когорту всесвітньовідомих авторитетних вчених. Користуючись нагодою, хочу висловити щирі вдячності упорядникам фундаментальної ювілейної

праці «Івано-Франківський національний медичний університет. Історія, звершення, особистості» (Київ–2009 р.), в якому розміщена довідкова стаття і про мою діяльність, як випускника цього закладу у 1963 р., тобто 60 років тому. Відбудова країни після 1945 р. відбувалася тоді, коли всі запаси і резерви народу і держави були вичерпані. Але саме тоді відбувся найвищий творчий сплеск народу, підкріплений радістю від закінчення війни і вірою в майбутнє. Ця незабутня радість відчувалась повсюдно, на голому ентузіазмі і в духовному єднанні таких людей, про яких я згадав і з вдячністю відгукується на цю згадку душа – немов пірнаєш знову у відчуття і атмосферу своєї молодості. Якраз тоді досягалися найвищі цілі у відродженні всього, що було вщент зруйновано. Тому усім нам неймовірно боляче спостерігати, в якому жалюгідному стані перебувають країни, які зіграли вирішальну роль у Перемозі, яким особливо дісталось руйнувань і особливо нашій багатостраждальній Україні. А розгромлені країни-агресори: фашистська Німеччина і Японія та їх сателіти віддавна стали в ряд найпередовіших у світі. Не допомогло нам і мирне 30-літнє відновлення Незалежності України...

Другий рік триває затяжна кривава війна, яку в народі вже назвали Великою вітчизняною війною України.

Тому наш Інститут оздоровлення і відродження народів України, Благодійний фонд «Небодарний цілитель» та організовані ними громадські структури «БОГУ – Радість» і «БОГУ-ДАР», і «нескорені ініціативні українці-сковородинці» (рух, присвячений 300-річчю до дня народження українського філософа, просвітителя і мислителя Г.С. Сковороди) разом з групою активістів «ГРОНУ», Центру духовного відродження та оздоровлення людини і довкілля НУБіП, Земляцтва житомирян у Ки-

єві (особливо найактивнішого Коростенського відділення земляцтва), які активно підтримали міжнародну програму «Сади Перемоги», оголосили про створення Української «Ініціативи Оздоровленого Відродження» («ІОВ»). За основу взято нашу авторську оздоровчо-освітню систему Духовного і молекулярно-генетичного оздоровлення людини і довкілля, молекулярно-генетичної біотехнології цілеспрямованої прискореної селекції та успішну багаторічну програму НУБіП – «Голосіївська ініціатива». Задекларовано у складі системи один з наших напрямків роботи – повсюди створювати оздоровчо-освітні центри і українські світлиці «Кавбуз Здоров'яга усіх оздоровляє» з відновленням давно забутого всенародного руху сковородинців з метою оздоровлення представників усіх вікових груп населення. В цих закладах будуть запропоновані оздоровчі «смаколики» з вирощених авторських сортів рослин та продуктів їхньої переробки. На основі досвіду і ініціативи нашого однодумця, директора Київського професійного коледжу з посиленою військовою та фізичною підготовкою молодь, особливо учні старших класів, ліцеїв та студенти інших коледжів і вищих учбових закладів згадують свій родовід і складають «Генеалогічне дерево» при оформленні на навчання. А професійні викладачі і дирекція пропонують скласти пам'ятні книги відомих і невідомих, визначних, нескорених і непереможних українців. Відновлення історичної пам'яті роду і народу допомагає молодому поколінню в усвідомленні історичної місії, ролі і величності духу пращурів, чіткому розумінню власного шляху кожної людини, її культурному і духовному зростанню та вдосконаленню на прикладі кращих синів і дочок Вітчизни на основі християнських принципів буття, її становлення як особистості, як патріота, як творця майбутньо-

го країни, в яку по волі Творця Всесвіту було послано її безсмертну душу. Маємо надію на державну підтримку цієї вкрай важливої ініціативи. Тут прикладом може бути діяльність істинного патріота, заслуженого працівника освіти України, талановитого керівника та ініціативного державотворця, лідера нації, гідного нащадка нескорених древлян – **Василя Сергійовича Петровича** (<https://who-is-who.ua/main/page/nlu7/76/669>). Планується створення в учбових закладах і громадських структурах ініціативних об'єднань натуралістів-сковородинців, селекційно-насінницьких об'єднань за участю місцевих ентузіастів городників і садочодів, націлених на цілеспрямоване вирощування авторських сортів рослин та місцевих перспективних рослин-аборигенів. Інформаційне забезпечення зацікавленого населення буде здійснюватись на базі існуючих інформаційних джерел (фейсбуки, сайти, онлайн-конференції, виступів на місцевих радіо і телебаченні провідних фахівців і аматорів).

А.І. ПОТОПАЛЬСЬКИЙ,
кандидат медичних наук,
доцент, професор
Європейської академії
проблем людини,
директор Інституту
оздоровлення і відродження
народів України,
заслужений винахідник
України, керівник «Центру
духовного відродження та
оздоровлення людини і
довкілля» на базі
Національного університету
біоресурсів і природокористування України,
старший науковий співробітник Інституту молекулярної біології і генетики
Національної Академії
наук України

Labmsbar@gmail.com

**Фото до статті
на стор. 29–30**

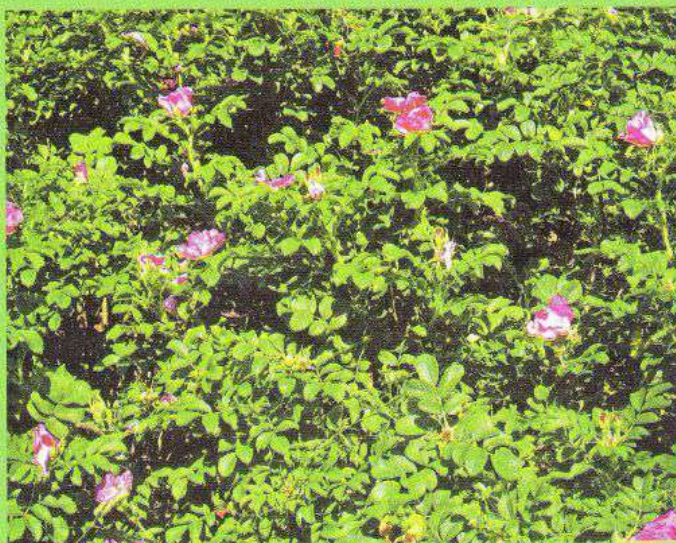

Квітка троянди або шипшини зморшкуватої в дендропарку «Перемога» с. Ходаки (фото О.І. Василенко)

Квітка троянди або шипшини зморшкуватої (фото В.І. Спасьонова, 2019 р.)

Зарослі шипшини зморшкуватої в дендропарку «Перемога» с. Ходаки (фото В.І. Спасьонова, 2019 р.)

Зав'язі плодів на кущі троянди або шипшини зморшкуватої над поліським каменем-валуном у дендропарку «Перемога» с. Ходаки (фото О.І. Василенко)

Плоди троянди або шипшини зморшкуватої в дендропарку «Перемога» с. Ходаки (фото О.І. Василенко)

Плодоносні зарослі троянди або шипшини зморшкуватої при в'їзді у дендропарк «Перемога» с. Ходаки (фото О.І. Василенко)

ДРУЗИ, АКТИВІСТИ ДОПОМОГИ ДЕНДРОПАРКУ «ПЕРЕМОГА» ДОКТОРА А.І.ПОТОПАЛЬСЬКОГО

Берегиня дендропарку М.І.Потопальська, земляки-куратори дендропарку С. та П. Петровичи, ентузіасти М. Трокоз, В. Лукашенко, В. Фещенко, М. Ходаківський, Я. Бегеровий, З. Ружин, Н. Струпинська, О. Сарнавський, Є. Колодійчук, В. Артеменко, И. Степенець, родини Дідківських, Литовченків, Рубан, Василенко, Додатко, Матусевич, Ройко, Горянів, співробітники ІМБГ: Ю.Потопальська, Л.Заїка, Л.Юркевич, Б.Задорожній, І. Воробйова, О. Болсунова, В. Кацан, Т. Волощук, І. Погурський, М. Антоненко, О. Підпала, В. Криворучко, учні Ходаківської школи разом з багаторічним директором О. Л. Потопальською, а пізніше її наступницею О. Є. Митюк, студенти та викладачі Межрегіонального вищого професійного училища зв'язку.

